

Interview met AG M.H. Wissink

Een kijkje in de keuken van advocaat-generaal en hoogleraar M.H. Wissink

'Ik heb ooit iemand over een badtub mind horen spreken ... en misschien is dat ook wel zo...'

Op 19 mei 2014 mochten wij Mark Wissink interviewen. Mark Wissink is advocaat-generaal bij de Hoge Raad sinds januari 2010 en hoogleraar privaatrecht sinds 1 september 2001. 'Noem mij maar Mark', een sympathieke opening, die meteen de openhartige sfeer schetste. Het werd een gesprek over zijn ervaringen als advocaat-generaal, zijn deeltijd hoogleraarschap, de uitdagingen in zijn werk en zijn gezin. Kortom: een veelzijdig en bovenal onderhoudend gesprek.¹

Wie is Mark Wissink?

Als ik deze vraag professioneel invul dan ben ik nu sinds 2010 werkzaam bij de Hoge Raad. Daarvoor was ik vanaf 2001 voltijd hoogleraar in Groningen; nu ben ik nog één dag in de week actief als hoogleraar. Een leuke combinatie! In de periode daarvoor heb ik onder meer vijf jaar als advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek en aansluitend acht jaar in Leiden als universitair docent gewerkt, waar ik tegelijkertijd promoveerde.²

Buiten 'het recht' heb ik een heel eenvoudig leven net buiten Groningen. Daar woon ik met mijn vrouw en vier kinderen, twee jongens en twee meisjes. De oudste is 20 jaar, de jongste is 13 jaar. De oudste twee willen ook iets met 'recht' gaan doen; ik heb ze niet bewust die richting op gestuurd. Onze oudste zoon is nu tweedejaars in Groningen en onze oudste dochter is dit jaar na haar eindexamen in Leiden begonnen. Van de andere twee weet ik nog niet wat zij willen gaan doen. Ik weet niet of het aan mijn carrière ligt dat mijn oudste twee kinderen rechten willen studeren. Maar zij hebben wel een voorbeeld in huis die 'iets met het recht doet',

er enthousiast over is en die daar niet al te ongelukkig onder lijkt. Mijn vrouw is docente Engels op een middelbare school. Zij houdt zich ook met taal bezig, maar dan op een heel andere manier.

Bent u bij De Brauw een kantoorgenoot geweest van mr. Huydecoper?

Jazeker! We zijn tegelijkertijd advocaat geweest bij De Brauw, maar daar is dan denk ik wel alles mee gezegd. Ik was daar natuurlijk één van de jongeren en Toon Huydecoper is een jaar of 15 ouder. Hij was compagnon en hij zat ook in een andere hoek van de praktijk, dus ik geloof niet dat ik ooit iets in een zaak van hem heb gedaan, althans dat kan ik mij in ieder geval niet herinneren. Maar ik kende de naam natuurlijk wel. Dat is wel één van de leuke dingen bij het parket natuurlijk. Je wordt collega van 'al die geweldige namen'.

Wat heeft u doen besluiten om uit de advocatuur te gaan?

In de periode bij De Brauw heb ik geweldig veel gezien, maar na vijf jaar advocatuur besloot ik om een andere weg in te slaan. Wellicht is dat moeilijk te begrijpen voor een advocaat, maar uiteindelijk sprak de wetenschap mij nog meer aan dan de praktijk. Ik wilde meer beschouwelijk bezig zijn. Ik wilde onderzoeken hoe een probleem in elkaar zit. Daar kun je natuurlijk vanuit de wetenschap beter een standpunt over innemen dan als advocaat. Niettemin kijk ik met een tevreden gevoel terug naar mijn vijf jaar advocatuur: ik heb er veel geleerd en ik heb veel gezien. Bij De Brauw was Oscar de Savornin Lohman mijn patroon. Met hem heb ik heel veel jaren samengewerkt. In de cassatieadvocatuur leer je om heel gedetailleerd en scherp naar iets te kijken. Ik vind het altijd erg knap als mensen een cassatiemiddel kunnen bedenken bij een arrest wat op het eerste gezicht heel solide lijkt. Het is echt een kunst als je dan toch kunt zien waar een barst of een breuklijn zit.

Heeft u gesolliciteerd naar de functie van advocaat-generaal of bent u benaderd?

Ik ben gebeld door Strikwerda. Ik meen dat hij op dat moment de oudste advocaat-generaal civiel was. Hij vroeg mij of ik wilde solliciteren. En dan ga je opeens denken aan die mogelijkheid. Het is gebruikelijk om bij een vacature men-

1. Het interview is afgenomen door Ivette Mol (VMBS Advocaten) en Nathalie Eeken-Amiel (Houthoff Buruma).
2. In 2001 promoveerde Wissink op het proefschrift 'Richtlijn conforme interpretatie van burgerlijk recht'. De dissertatie is verschenen in de serie 'Recht en Praktijk' (deel 115).

sen die als mogelijk geschikte kandidaat zijn genoemd en die het parket ook als mogelijke kandidaat ziet, te vragen of zij eventueel belangstelling hebben. Er zijn toen ook andere mensen gebeld. En er zijn ook mensen die naar aanleiding van de advertentie spontaan solliciteren op deze functie. Maar als je solliciteert, is het prettig om te weten dat men het wel een goed idee vindt dat je solliciteert.

Vond u het lastig om vanuit uw hoogleraarschap advocaat-generaal te worden? Of was dat gesneden koek?

Ik heb daar lang over gearzeld. Want het leek mij best een grote overstap om dat te gaan doen, maar het is enorm meevallen. Het ging eigenlijk vrij geruisloos. En ik was het natuurlijk al gewend om op die manier naar een probleem te kijken, daar dan over na te denken en dat proberen op te schrijven. Ik had in die tijd bij De Brauw ook al wat in cassaties meegelopen en zelfs al eens onder eigen vlag gevaren, dus het hele verschijnsel was mij niet onbekend. Je vergeet natuurlijk veel, maar dat komt gauw weer terug. En dat scheelt dan wel.

Heeft u een eigen signatuur?

Ja, ik heb een eigen stijl. Ik denk dat ik vrij analytisch ben in hoe ik het opschrijf. Ik probeer in mijn conclusies zoveel mogelijk alle argumenten te laten zien. Ik zeg 'probeer'; ik kan mij voorstellen dat er cassatieadvocaten zijn die zeggen dat het niet altijd is gelukt. Maar ik probeer het: ik denk altijd dat als je de zaak heel helder kunt ordenen en goed kunt analyseren, de dingen vaak op hun plek vallen. Daardoor heb je goed in beeld wat de argumenten zijn en waar nog een beslissing moet worden genomen. Mijn werkwijze is overigens niet anders als ik een artikel schrijf.

Het is niet zo dat de stijl van mijn conclusie afhangt van de stijl van de concept-conclusie die wordt voorbereid door de medewerkers van het wetenschappelijk bureau. Ik denk dat ik vrij vaak werk herschrijf; niet omdat het niet goed zou zijn, maar omdat ik het wil opschrijven in lijn met mijn eigen stijl.

Bestaat de mogelijkheid om te overleggen met collega advocaten-generaal?

Het meeste overleg je met de medewerkers van het wetenschappelijk bureau, dat zijn hele slimme mensen. Met hen kan je heel goed op niveau sparren; zij zijn meestal of gepromoveerd of advocaat geweest of allebei. En bovendien hebben zij zich ook verdiept in de zaak en dat praat veel makkelijker. Er wordt ook wel overlegd met een collega advocaat-generaal, alleen minder. En uiteraard heb ik ook weleens met Toon Huydecoper over het huurrecht gesproken.

Bespreekt u iedere nieuwe zaak eerst met de medewerkers van het wetenschappelijk bureau?

Ja, zij bekijken de zaak als eerste. Aangezien je met deze mensen in een team zit, heb je vervolgens waar nodig contact met elkaar. Ik zie hen in ieder geval als ik in Den Haag ben, dan spreek ik de dingen door.

Van de vier dagen die ik als advocaat-generaal werkzaam ben, werk ik er drie thuis. Dan bespaar ik de reistijd en uiteindelijk moet je dingen opschrijven en dat gaat veel beter als je thuis zit. De enige dag dat ik als hoogleraar werk, ben ik meestal in de faculteit te Groningen.

De medewerkers van het wetenschappelijk bureau maken de concept-conclusie, tenzij zij het liever in de vorm van een nota willen doen. Dan giet ik het vervolgens in de vorm van een conclusie. Ik vraag ook vooral aan te geven waar ze aan twijfelen, dat is voor mij natuurlijk interessant.

Bespreekt u zaken ook weleens thuis?

Natuurlijk en ook wel met mijn kinderen. Dan leg ik het uiteraard geanonimiseerd en vereenvoudigd uit. Maar het aardige is dat je het alvast op een zeer concrete manier moet gaan uitleggen. Het is natuurlijk altijd goed om het met iemand te bespreken. En dan blijkt het soms heel simpel te zijn. Naderhand vraag je je dan weer af of het inderdaad zo simpel is...

Hoeveel mensen heeft u in uw medewerkersteam zitten?

Ik werk met vaste medewerkers; maar ze wisselen wel om de tijd. Iedere paar jaar schuiven ze door. Dat is voor hen over het algemeen prettig, aangezien zij dan wat meer zien. Zelf vind ik het meestal jammer. Maar dan komt er weer iemand anders. Het aantal medewerkers varieert een beetje. Ik heb zo'n twee à drie mensen in mijn team zitten.

Hoe lang neemt het schrijven van een conclusie gemiddeld in beslag?

Het opstellen van een conclusie in een gemiddelde zaak neemt ongeveer drie à vier dagen in beslag. Maar dan moet je je realiseren dat het voorbereidend werk door de medewerkers van het wetenschappelijk bureau heel goed is gedaan; je hebt alle materialen liggen. Dat is echt ongelooflijk! Het is een luxe als alle research is gedaan: alle rechtspraak, alle literatuur en alle parlementaire geschiedenis ligt er. En dan heb je ook de cassatiestukken en het concept van de medewerker. Zodra ik die stukken heb, kan ik ermee aan de slag. Dat werkt heel efficiënt.

De voorbereiding van de medewerkers van het wetenschappelijk bureau is essentieel voor het werktempo. Als ik nog zou moeten bedenken waar ik wat zou moeten zoeken (en dan moet ik het ook nog kunnen vinden), zou dat heel bewerkelijk zijn.

Soms duurt het schrijven vier uur, dan is het echt een hele kleine zaak waarin je bijvoorbeeld meteen kan zien 'dit wordt een artikel 80a RO'. En soms zijn het zeer ingewikkelde zaken en dan ben je er vier weken mee bezig. Dat is het aardige in dit werk, je hebt de tijd. Je wordt wel geacht door te werken en je zaken af te krijgen, maar de tijd die je nodig hebt, krijg je. Er is geen cliënt die belt om te vragen of het stuk al af is.

Bent u advocaat-generaal voor een bepaald rechtsgebied of bent u een 'all round' advocaat-generaal?

Ik ben nog steeds all round. Het idee binnen het civiele parket is dat het huurrecht een terrein is waarbij het zinvol is dat iemand daar wat meer structureel aandacht aan besteedt. Dus dan zoek je daarvoor iemand binnen je team. En als je Toon Huydecoper hebt, dan hoeft je niet verder te zoeken. Toen hij wegging, moest er even worden rondgekeken. Ik doe nu veel huurrechtzaken, maar ik doe ze niet allemaal. Soms komt het ook gewoon niet uit en dan neemt iemand anders de betreffende zaak in behandeling. En het is ook wel goed dat verschillende mensen soms eens naar de problematiek kijken; maar in beginsel zullen ze wel mijn kant op-

gaan. Verder doe ik ook veel algemeen contractenrecht, wat familierecht en ook wat zaken op het snijvlak privaatrecht/Europees recht, alhoewel dat niet zo heel vaak voorkomt. Dit laatste ligt ook een beetje in het verlengde van mijn achtergrond. Maar eigenlijk word je geacht alles een beetje te doen, althans in ieder geval bereid te zijn om alles te doen. Natuurlijk zijn er wel bepaalde gebieden waar wij echt specialisten op hebben; zo gaat het ondernemingsrecht naar Vito Timmerman.

Heeft u iets met het huurrecht?

Ik had er niet heel erg veel ervaring mee. Maar ik vind het leuk om te doen! Het is toch wel een typische vorm van een bijzondere overeenkomst. Ik benader het natuurlijk heel erg vanuit boek 6 BW; daar ben ik van oudsher in getraind. En als je doorbladert, dan kom je in boek 7 BW terecht. Als je naar het huurrecht kijkt, dan zie je meteen allerlei zaken die anders zijn dan in boek 6 BW; net als in het arbeidsrecht. Je probeert je wat voor te stellen bij de verhoudingen die ermee gemoeid zijn. Tja... en het gaat in het huurrecht ergens over. Elke zaak gaat natuurlijk ergens over, maar bij huurrechtconclusies heb je toch vaak wel het idee dat het over een problematiek gaat die vaker speelt, zodat datgene wat de Hoge Raad hierover gaat zeggen, wordt opgepakt. En dat is in het algemene contractenrecht niet altijd het geval, omdat daar toch ook, meer dan bij het huurrecht, heel veel zaken in zitten, die bijna alleen maar feitelijk van aard zijn.

Wat vindt u het meest opvallende verschil tussen boek 6 BW recht en het huurrecht?

Het grote verschil is dat je in het huurrecht met die kwalificatievraag zit. Je begint met een soort sjoelbak 'waar kom ik terecht met mijn zaak' en van daaruit hobbel je weer door naar een heleboel regels. Dat is denk ik een van de meest opvallende dingen.

En of dit soort kwalificatievraagstukken moeilijk zijn? Als je zo'n kwalificatievraag vanuit de feiten moet gaan opbouwen vaak wel. Maar in zekere zin is het werk bij de Hoge Raad minder moeilijk; misschien wel omdat je achterin de pijplijn zit. Als we het namelijk eenmaal eens zijn over de norm (en begrijpen waarom het hof naar links of naar rechts is gegaan) dan ben ik op dat vlak eigenlijk uitgesproken.

Als u het in uw macht zou hebben om een artikel te wijzigen in boek 7 BW, welk artikel zou dat dan zijn?

De meeste zaken die wij krijgen zijn bedrijfsruimte-zaken en ik denk dan toch aan het onderscheid tussen 290 en 230a-ruimte. Ik vertel helemaal niets nieuws, als ik beken dat ook ik één van degenen ben die zich afvraagt of dit onderscheid nog wel zo gelukkig is in de huidige tijd. Het zou voor de hand liggen als ze daar eens over zouden gaan nadenken, misschien dat de Hoge Raad zich toch ook wel een beetje op dat spoor begeeft in die zin dat 290 niet groter wordt gemaakt dan het is. Althans, dat is een beetje de indruk die ik soms krijg als ik rechtspraak erop nasla. Maar daar hebben we nog wel wat te winnen.

En welke huurrechtontwikkeling vindt u opzienbarend?

De problematiek van het EVRM en de huurprijs is opzienbarend. En dan bedoel ik niet dat het opzienbarend is dat partijen proberen het Europees recht (mede) in te zetten om hun doel te bereiken, maar dat het Europese recht een (grotere) rol krijgt in het huurrecht. Denk aan de toepassing van

de 'Poolse kwestie' in het huurrecht.³ Hier werd het EVRM als invalshoek gekozen, maar een andere keer is het misschien het EU recht. Het analyse niveau is dubbel gelaagd; er zit er namelijk nog eentje boven. Ik vermoed dat wij hier steeds meer mee te maken zullen krijgen.

Ook opzienbarend vind ik dat de Hoge Raad een heel duidelijk onderscheid maakt tussen woonruimte en andere vormen van huur. Woonruimte is 'fundamenteel' en bedrijfsruimte is 'bedrijfseconomisch'. Ik kan mij voorstellen dat daar misschien toch iets van een ontwikkeling achter zit. Dit onderwerp kwam aan de orde in de renovatiekwestie tussen Alog en Ultimo. Dat zijn mooie zaken om een conclusie in te schrijven.⁴

Hoe ervaart u het als de Hoge Raad u niet volgt?

Het is natuurlijk leuk als de Hoge Raad onder de streep dezelfde uitkomst bereikt als ik; daarboven kan het best verschillen. De arresten waar de Hoge Raad mij niet volgt, zijn voor mij wel de meest interessante uitkomsten. Achteraf vraag je je dan af waarom men er anders tegenaan kijkt. Dat kan zo zijn omdat bij een motiveringsklacht feitelijke elementen uiteindelijk toch anders worden gewogen of omdat het juridisch gewoon anders wordt benaderd. Soms denk je dan 'Oké, het klopt. Het is zo beter.' Ik herinner mij nog het Subway arrest.⁵ Ik kon de Hoge Raad volgen. En zo zijn er nog meer gevallen waar ik de (afwijkende) uitkomst rechtvaardig vond. Ik herinner mij een vrijwaringskwestie waarbij het ging over het doorschuiven van proceskosten.⁶ Ik heb toen in mijn conclusie de lijn in de rechtspraak geschetst en gezegd dat als je deze lijn doorzet je op een bepaalde uitkomst uit zou komen. Dat was logisch redeneren. De Hoge Raad heeft toen overwogen dat als dit de consequenties zijn, het de voorkeur verdient om een andere kant op te gaan, met een aantal redenen. Achteraf bezien, was het wellicht beter als ik zelf in mijn conclusie ook een andere kant op was gegaan. Maar in dat geval weet je wél dat de Hoge Raad de redenering heeft opgepakt en doorgezet. En doordenkend heeft de Hoge Raad anders beslist. Dat is prima. Het is eigenlijk zelden jammer dat de Hoge Raad contrair gaat. Een enkele keer heb ik mij afgevraagd waarom de Hoge Raad contrair is gegaan, maar goed, dat kan. In de raadkamer bestaan ook weleens verschillen van mening en uiteindelijk beslist de Hoge Raad. Als de Hoge Raad mij niet volgt, zie ik het in ieder geval niet als 'verliezen'. Het is voor mij geen wedstrijd. Maar, zeker in een conclusie waar je heel veel in hebt gestopt, is het altijd prettig als je ziet dat jouw conclusie wordt gevolgd; er zitten toch tien mensen in de raadkamer. Als de Hoge Raad een conclusie niet heeft gevolgd, is het niet zo dat dit achteraf door ons met de raadsheren wordt geëvalueerd. Er zijn wel contacten tussen de Hoge Raad en het parket, maar het zijn twee gescheiden clubs. En dat moet

3. Zie bijvoorbeeld HR 4 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:826; vindplaats conclusie AG Wissink: ECLI:NL:PHR:2014:9.
4. HR 14 februari 2014, ECLI:NL:HR:2014:338; vindplaats conclusie AG Wissink: ECLI:NL:PHR:2013:1382.
5. HR 24 mei 2013, ECLI:NL:HR:2013:BZ1782; vindplaats conclusie AG Wissink: ECLI:NL:PHR:2013:BZ1782.
6. Zie HR 28 oktober 2011, ECLI:NL:HR:2011:BQ6079; vindplaats conclusie AG Wissink: ECLI:NL:PHR:2011:BQ6079.

ook zeker gescheiden blijven. De volgende keer dat ik er wat over wil zeggen, kan ik dat doen in een conclusie.

De partijen in cassatie krijgen de gelegenheid om een 'borgersbrief' te schrijven, zodra de advocaat-generaal zijn conclusie heeft ingediend. Krijgt u die brief nog te zien en, zo ja, wordt uw reactie dan gevraagd?

Een borgersbrief krijg ik altijd te zien. Er wordt een kopie naar mij gestuurd. Maar daar reageer ik eigenlijk niet meer op. Dat is ook niet gebruikelijk. Het is ter informatie. Volgens mij mag ik wel reageren. Ik meen dat een collega van mij dat laatst een keer heeft gedaan, maar volgens mij is dat een unicum. Het is ook eigenlijk de partij (of de cassatieadvocaat) die zich tot de Hoge Raad richt en naar aanleiding van een conclusie zegt dat hij de Hoge Raad nog ergens op wil wijzen of dat onderdelen van de conclusie niet zouden kloppen. Als een conclusie af is, dan is die zaak voor mij afgewikkeld. Dat klinkt wellicht gek. Ik heb ooit iemand horen spreken over een 'bathtub mind'. Als je met een zaak bezig bent, dan ben je er vol van. Maar als de zaak af is, dan gaat die ook snel weer uit je hoofd. En dat is ook een beetje zo.

Dus een borgersbrief heeft voor mij ook eigenlijk veel minder informatiewaarde, omdat ik dan niet meer in die zaak zit. En om dan weer uren in de zaak te investeren om de brief op waarde te schatten, gaat wat ver. Voor de Hoge Raad is die brief wel belangrijk.

Is het AG-schap een eenzaam beroep?

Het is naar verhouding eenzaam werk, maar héél eenzaam is het niet. En als je het wel heel eenzaam vindt, moet je het ook vooral niet doen, want dan word je ergens anders gelukkiger. Je moet je met een dossier op kunnen sluiten. Ik heb altijd aan de universiteit gewerkt en daar vond ik het fijn als ik mij weer eens een dag kon opsluiten met een probleem dat met het recht te maken had. Nee, die eenzaamheid is heel goed te doen. Zeker gelet op de zeer prettige en waardevolle contacten met de mensen die vanuit het wetenschappelijk bureau met jou in een team aan een zaak werken en waar je dus het nodige contact mee hebt.

U bent nog steeds in deeltijd hoogleraar.

In hoeverre wordt u belemmerd om in die hoedanigheid iets te zeggen over een arrest van de Hoge Raad of zelfs kritisch te zijn over een arrest van de Hoge Raad?

Het is niet zo dat er afspraken zijn gemaakt over wat ik wel en niet mag schrijven. Maar ja, je zult natuurlijk wel proberen de juiste toon te treffen, althans dat merk ik bij mijzelf. Stel dat je iets zou schrijven over een zaak waar je echt heel erg overtuigd was dat de Hoge Raad linksaf had moeten slaan en hij ging rechtsaf, dan moet je niet achteraf gaan napeiten. Dan moet je accepteren dat dit de ingeslagen weg is en bekijken wat dit betekent en hoe verder moet worden gegaan. Maar ik schrijf liever niet specifiek over een arrest. Ik vind ook niet dat ik nu nog noten kan schrijven; dat is niet verenigbaar met het werk als advocaat-generaal. Ik weet dat er in het voorjaar van 2010 twee annotaties van mijn hand zijn gepubliceerd in de *NJ*. Dat waren annotaties van langere tijd geleden; om praktische redenen, die geheel buiten mij lagen, zijn die annotaties eerst in het voorjaar van 2010 gepubliceerd.

Heeft u een concessie moeten doen toen u aangesteld werd als advocaat-generaal en uw aanstelling als hoogleraar wijzigde van vijf dagen naar één dag?

Kijk, een aanstelling van één dag is niet veel. Maar je takenpakket verandert ook. Als voltijds hoogleraar heb je behoorlijk wat bestuurlijke besommingen (voorzitter van de juridische vakgroep, actief in de faculteit en landelijk actief). Dat vraagt veel tijd en dat valt weg. En dat is op zich niet erg na zoveel jaren. En daar krijg je vervolgens weer veel voor terug. Wat je bij de universiteit soms makkelijker voor elkaar kan boksen, is dat je echt langere tijd met dingen bezig kan zijn. Het langere termijnwerk, dat is nu wel lastig. Dus als ik nu een boek zou willen schrijven, dan kan dat toch beter vanuit de universiteit. Hoe moeilijk het ook is om dat daar te doen.

Is er een rechtsgebied wat uw voorliefde heeft?

Dat is bijvoorbeeld het grensgebied tussen Europees recht en privaatrecht. Daar houd ik mijzelf al lang mee bezig, eigenlijk al vanaf het moment dat ik de advocatuur verliet en de wetenschap inging en ik op dat rechtsgebied ook promoveerde. Zo nu en dan kan ik ook conclusies hierover schrijven. Het is een mooi gebied: Europees recht aan de ene kant en privaatrecht aan de andere kant. Die gebieden moeten een beetje met elkaar communiceren, maar dat is niet zo makkelijk voor elkaar te krijgen. Het is heel interessant om daarmee bezig te zijn.

Als u terugkijkt op uw carrière tot nu toe of uw leven in zijn algemeenheid tot nu toe, waar bent u dan trots op, zowel zakelijk als privé?

Privé is dat natuurlijk heel makkelijk. Dat is mijn gezin: mijn kinderen en mijn vrouw (overigens, in willekeurige volgorde). Wat mijn werk betreft, is het leuk dat je steeds in een werkring verzeild raakt die je aanspreekt. Ik vond het ook leuk om met een proefschrift bezig te zijn. Het is bijzonder dat je je een aantal jaren op een onderwerp kunt richten (in mijn geval naast lesgeven) en dan ben je daarna ook erg blij dat het klaar is. Het is mooi om te doen, maar één keer is genoeg. Een artikel schrijven, noten schrijven of een conclusie schrijven; ik vind het eigenlijk allemaal leuk. Het is alleen maar aardig dat je wat dat betreft ook je hobby kunt beoefenen.

Ziet u zichzelf voor de rest van uw carrière als advocaat-generaal?

Dat weet ik niet. Elke weg is voor onbepaalde tijd. Het is afwachten, totdat het gevoel zich van je meester maakt 'misschien is er nog iets anders'. Maar ik voorzie dat moment voor nu helemaal niet. Als advocaat-generaal heb je vrijheid. Om je werk in te delen zoals je dat wilt en om te schrijven wat je wilt. Je kunt proberen in elke zaak een conclusie te schrijven die bij die zaak past. Soms is de conclusie beperkt tot het dossier. Maar als ik de problematiek breder wil trekken, dan kan dat. Als ik aan rechtsvergelijking wil doen, dan kan ik daar ook over schrijven. Je hebt een keuze. Ik heb nog geen echte minpunten ontdekt aan het 'AG-schap'.

7. Dat is een inhoudelijke reactie op de conclusie van de advocaat-generaal.

Maar er zullen ongetwijfeld minpunten zijn. Het is naar verhouding eenzaam werk en ik zal niet de eerste zijn die dat constateert. Maar zolang je daar geen last van hebt, dan is dat prima om te doen. Het is zelfs leuker dan ik had gedacht.

U bent raadsheer plaatsvervanger geweest. Ambieert u een plaats in de Hoge Raad?

Er zijn wel AG's die in het verleden de overstap naar de Raad hebben gemaakt, dus op zich is het wel mogelijk, hoewel het vrij uitzonderlijk is. Het is nog veel te vroeg om over iets anders na te denken.

Ter afsluiting: heeft u nog een tip voor een huurrechtadvocaat?

Het enige wat ik zou durven zeggen, want ik zou mijzelf niet willen aanmeten dat ik allerlei do's and dont's aan ervaren huurrechtadvocaten zou kunnen geven, is dat er misschien soms ook weleens wat ruimte in het algemene contractenrecht ligt waar je gebruik van zou kunnen maken. Het is denk ik eigen aan ieder bijzonder rechtsgebied dat de neiging bestaat om de oplossing binnen dat gebied te zoeken. Maar soms ligt de oplossing ook weleens daarbuiten.

Denkt u dan aan de figuren zoals de redelijkheid en billijkheid, ongerechtvaardigde verrijking, onverschuldigde betaling etc.?

Ja en ik denk ook aan opzeggingskwesaties. Als je hard hebt gevochten over die kwalificatievraag en het uiteindelijk geen 290 en ook geen 230a blijkt te zijn, omdat je enkel de grond hebt gehoord, dan zou je wellicht kunnen zeggen *'maar wij hebben ook wel iets anders met elkaar. De algemene regels over opzegging brengen met zich dat ik niet 1-2-3 van de grond kan worden afgezet.'*

Als het nou zo is dat het bij de huur van bedrijfsruimte alleen maar om bedrijfseconomische aspecten gaat (en dan vat ik de Hoge Raad veel te kort samen), is dat dan niet een aanzet om te zeggen dat het huurrecht in dat opzicht misschien wel dichter bij boek 6 BW ligt dan we zouden denken? Het is natuurlijk boek 7 BW waar het boek 7 BW moet zijn, maar hoe groot is die afstand? Het zou mij niet verbazen als die link door de Hoge Raad steeds meer zal worden gelegd. Maar goed, dat is alleen maar speculatie en misschien moeten we maar afwachten wat de toekomst gaat brengen.